

بازیگران جدید بازار نفت

نفتخواران آسیایی

در آینده رقابت چین و هند بر سر کسب منابع جدید انرژی، شدت بیشتری خواهد یافت.

طی سال‌های اخیر، بازارهای انرژی علاوه بر حضور بازیگران جدید در بخش تقاضا، شاهد رقابت جدی آنها بر سر کسب جایگاهی قابل اتکا در میان عرضه‌کنندگان بوده است. هند و چین دو بازیگر عمده در این حوزه هستند که به عنوان دومین و سومین مصرف‌کننده بزرگ نفت دنیا، بسیاری از منابع و ذخایر جدید نفت در اقصی نقاط جهان را در لیست خود قرار داده‌اند و این امر خود رقابتی تنگاتنگ را در این عرصه برای دو نفتخوار بزرگ آسیایی موجب شده است.

اما مصرف نفت هند در سال ۲۰۱۰ رقمی معادل ۳۸ میلیون بشکه در روز پیش بینی شده است. به گفته وزیر نفت هند، وابستگی این کشور به نفت وارداتی طی ۱۵ سال آینده به حدود ۸۵ درصد بالغ خواهد شد. از سوی دیگر، انتظار می‌رود هند بعد از چین دومین رتبه را در میان کشورهای دارنده بیشترین نرخ رشد تقاضای انرژی اولیه تا سال ۲۰۳۰ به خود اختصاص بدهد. بر این اساس، تحلیل‌گران معتقدند بخش مهمی از رخدادهای آتی در بازارهای انرژی جهان، در سایه رقابت دو کشور هند و چین بر سر منابع جدید نفت و گاز جهان شکل خواهد گرفت - رقابتی که از هم‌اکنون آرایش متناسب با آن، در دو طرف ظهور و بروز یافته است.

جبهه برمه

برمه از جمله کشورهای دارنده ذخایر نفت و گاز است که بر اساس مطالعات انجام شده، ذخایر قابل ملاحظه‌ای از نفت و گاز را در بخش دریایی خود - از مرز بنگلادش در حوزه بنگال تا مرز دریایی تایلند - به طول حدود هزار مایل جای داده است.

در مارس سال جاری رییس جمهور هند، عبدال کمال، در جریان اولین بازدید خود از برمه، با مقامات این کشور در خصوص خرید انحصاری گاز طبیعی به میزان ۵۶ تریلیون فوت مکعب از یکی از مخازن گازی دریایی این کشور موسوم به A-۱ به مذاکره پرداخت و در این زمینه به توافقاتی رسید. ذخایر گازی A-۱ بخشی از میدان شوه در نزدیکی بندر سیتوه برمه است. اما در حالی که هندی‌ها برای انتقال این گاز در حال بررسی افزایش سایز خط لوله ۹۶۰ مایلی خود که گاز طبیعی را از بنگلادش به این کشور انتقال می‌دهد بودند، چینی‌ها این میدان را از دست هندی‌ها درآوردند و ضمن یادداشت تفاهمی با برمه، تکلیف بلوک A-۱ را مشخص کردند. این اقدام چین در حالی که سال ۲۰۰۶، سال دوستی هند و چین نامگذاری شده است، از نمود بسیاری بر خوردار شده است.

هند را تأمین می‌کند. این در حالی است که سهم نفت در سبد انرژی مصرفی هند طی سال‌های اخیر افزایش یافته است. متوسط تولید نفت خام و مایعات نفتی هند در سال ۲۰۰۵ رقمی معادل ۸۳۷ هزار بشکه در روز بوده است که ۶۳۲ هزار بشکه در روز این رقم، نفت خام می‌باشد. بدین ترتیب، هند روزانه ۱۷ میلیون بشکه نفت خام مصرفی خود را از بازارهای جهانی تأمین کرده است.

بهای نفت ماهانه ۲ دلار افزایش می‌یابد

بر اساس گزارش وزارت انرژی آمریکا، به دلیل کاهش تولید آپک در ماه‌های آینده و افزایش تقاضا به دلیل سرد شدن هوا، میانگین بهای نفت تا پایان سال جاری میلادی، ماهانه دو دلار افزایش خواهد یافت. بر اساس این گزارش و با استناد به میزان تولید آپک در ماه اکتبر، می‌توان گفت که تولید این سازمان از هم‌اکنون تا پایان سال ۲۰۰۶ حدود ۸۰۰ هزار بشکه در روز کاهش خواهد یافت. بدین ترتیب، وزارت انرژی آمریکا پیش‌بینی می‌کند که بهای هر بشکه نفت در سال ۲۰۰۶ حدود ۶۶ دلار و در سال ۲۰۰۷ معادل ۶۵ دلار باشد. در گزارش یاد شده همچنین پیش‌بینی شده است که با وجود بالا بودن بهای نفت، میزان مصرف جهانی این ماده در سال جاری یک میلیون بشکه در روز و در سال ۲۰۰۷ حدود یک میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد. از سوی دیگر، آژانس بین‌المللی انرژی در گزارش سالانه خود، برآوردها درباره بهای نفت را به شدت افزایش داد و اعلام کرد: با توجه به ادامه روند محدودیت عرضه نفت خام و فرآورده‌های پالایشی و گاه توقف آن به دلیل پاره‌ای مشکلات ژئوپلیتیک، بهای جهانی نفت به یقین افزایش خواهد یافت. آژانس بین‌المللی انرژی پیش‌بینی کرده است میانگین قیمت واقعی واردات هر بشکه نفت برای کشورهای عضو این سازمان که بر پایه ارزش دلار در سال ۲۰۰۵ محاسبه شده است، در سال ۲۰۰۷ اندکی بیش از ۶۰ دلار باشد. این در حالی است که این رقم در سال ۲۰۰۵ بشکه‌ای ۵۱ دلار بوده است. آژانس بین‌المللی انرژی همچنین انتظار دارد که قیمت واقعی واردات نفت خام در سال ۲۰۱۲ به بشکه‌ای ۴۷ دلار و در سال ۲۰۳۰ به بشکه‌ای ۵۵ دلار برسد که این میزان، بسیار بیشتر از بشکه‌ای ۳۹ دلار است که آژانس در گزارش سالانه قبلی خود اعلام کرده بود. در پایان این گزارش آمده است: بهای واردات نفت برای کشورهای عضو آژانس بین‌المللی انرژی در سال ۲۰۳۰ میلادی، با در نظر گرفتن نرخ ۲/۳ درصدی تورم در هر سال، به بشکه‌ای ۹۷ دلار و ۳۰ سنت خواهد رسید که بسیار بیشتر از پیش‌بینی‌های قبلی این سازمان با بشکه‌ای ۶۵ دلار می‌باشد.

چین، هند و عطش روزافزون

مصرف روزانه نفت دومین مصرف‌کننده بزرگ نفت دنیا، در سال جاری به رقم ۷/۴ میلیون بشکه بالغ شده است. بدین ترتیب، تقاضای نفت چین در سال ۲۰۰۶ نسبت به سال قبل از آن ۵۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یافته است. این در حالی است که چینی‌ها با تولید روزانه ۳/۸ میلیون بشکه نفت، حدود نیمی از تقاضای خود را از محل واردات تأمین می‌کنند. برآوردهای اداره اطلاعات انرژی آمریکا نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از مجموع افزایش جهانی تقاضای نفت در سال ۲۰۰۶، به چین اختصاص دارد. اما نگران‌کننده‌تر از وضعیت فعلی مصرف انرژی چین، چشم‌انداز آتی آن است. بر اساس پیش‌بینی اخیر اداره اطلاعات انرژی آمریکا، چینی‌ها بارشد سالانه ۴/۲ درصد در تقاضای انرژی اولیه خود تا سال ۲۰۳۰، از این لحاظ اولین رتبه را در میان کشورهای جهان به خود اختصاص داده‌اند. اما در سوی دیگر این رقابت، هندی‌ها قرار گرفته‌اند. در حال حاضر نفت خام ۳۴ درصد از کل انرژی مصرفی

هر چند حاکمان نظامی بر مه مدعی هستند این کشور دارای گاز طبیعی کافی برای فروش به هر دو کشور است، اما این چیزی نیست که چین و هند چندان موافق آن باشند. برآورد مقامات هندی از هزینه اجرای خط لوله گاز از سیتوه برمه به ایالت آسام این کشور رقمی حدود ۳ میلیارد دلار است. چینی ها هم برای ساخت خط لوله ای از رودخانه ایراودای برمه به استان جنوبی یونان خود، با هزینه مشابهی مواجه هستند. در این شرایط، بعید به نظر می رسد دو کشور بدون اطمینان از وجود گاز کافی برای عرضه حداقل به میزان ۲۰ سال، دست به چنین سرمایه گذاری بزنند.

گفتنی است، دو شرکت دولتی هند ۳۰ درصد از سهام توسعه بلوک A-1 میدان شوه را در اختیار دارند. شرکت دو کره جنوبی نیز دیگر سهامدار این میدان است و در شرایطی که چینی ها حق انحصاری خرید گاز تولیدی این میدان را به دست آورده اند، این بدان معنی است که هند باید در تولید گاز برای رقیب خود، مشارکت داشته باشد. از سوی دیگر، هند و برمه همکاری هایی در بخش های نظامی دارند. اما مقامات پکن نیز بیکار نبوده و در سال های اخیر به ارایه تجهیزات و آموزش نظامی به جنگ سالاران برمه پرداخته اند. پکن همچنین سیستم های ناوبری دریایی برمه را تقویت و آموزش های لازم در این زمینه را به آنها ارایه کرده است. البته کارشناسان معتقدند این اقدامات به دلایل بشردوستانه صورت نگرفته و پکن از این تجهیزات برای انتقال نفتکش های دریایی استفاده خواهد کرد. ایجاد تغییراتی در نوار ساحلی برمه و استقرار تأسیسات بندری جدید، از دیگر برنامه های چینی ها در این کشور است. گفته می شود مهندسان چینی - مخفیانه و بدون اعلام رسمی - در حال ساخت بندری در ۶۰ مایلی بندر هندی ها در کیائوک پیو در جزیره رامری هستند که امکان انتقال نفتکش های بزرگ و کشتی های نیروی دریایی را فراهم خواهد کرد.

بسیاری از کارشناسان معتقدند علاقه چین به نوار ساحلی برمه، بخشی از برنامه این کشور برای ایجاد مجموعه ای است که از آن به عنوان رشته مروارید دور اقیانوس هند یاد می شود. لذا تأسیسات بندری هندی ها برای بازدارندگی در رقابت با چین، برای مقامات پکن غیر قابل تحمل است؛ ضمن اینکه چینی ها قرارداد اخیر همکاری های تکنولوژیک بین هند و ایالات متحده را نیز مد نظر دارند. چینی ها همچنین قصد دارند خط لوله ای برای انتقال نفت برمه از منطقه سیتوه رامری به سمت شمال و ایالت یونان مرکز استان کن مینگ چین احداث کنند.

لیم تای وی، کارشناس و تحلیل گر مؤسسه امور بین الملل سنگاپور، در مورد این پروژه ها می گوید: طرح انتقال نفت برمه به چین، نقشه توزیع راه های انتقال نفت در جنوب شرق آسیا را در مقایسه با شرایط فعلی، به کلی تغییر خواهد داد، ضمن اینکه مسیر انتقال نفت به چین ۱۸۲۰ مایل دریایی کاهش می یابد.

روسیه، آوردگاه جدید

روسیه نیز از جمله دارندگان ذخایر قابل ملاحظه نفت و گاز است که پکن و دهلی نو برنامه های گسترده ای برای افزایش سهم خود از ظرفیت های جدید تولید نفت و گاز این کشور تدارک دیده اند. شرکت نفت و گاز هند (ONGC)، از

سال گذشته میلادی کنسر سیومی را با شرکت دولتی رزنت روسیه در زمینه توسعه میدان نفتی ساخالین ۳ تشکیل داده است. شرکت ONGC در حال حاضر سهمی ۲۰ درصدی در تأمین مالی پروژه توسعه ساخالین یک دارا است، ضمن اینکه مذاکراتی با شرکت یوکاس روسیه برای خرید سهم این شرکت انجام داده است. هند همچنین آمادگی خود را برای مشارکت در پروژه های توسعه و انتقال نفت و گاز دریای خزر اعلام کرده است. به موازات، مذاکراتی در مورد توسعه میادین هیدروکربور منطقه سیبری با دولت روسیه انجام شده است. این در شرایطی است که روسیه عمده ترین منبع تأمین نیازهای آتی نفت و گاز چین است.

جنگ مخفی

بعد از ماه ها جنگ غیر رسمی چین و هند بر سر ذخایر نفت و گاز، در ژانویه ۲۰۰۶ طرفین با امضای توافقنامه ای، آمادگی و تأکید خود را بر همکاری با یکدیگر (به جای رقابت) اعلام کردند. جیم استین هاگن، مدیر عامل شرکت مشاوره انرژی PFC، در این زمینه می گوید: "در عصر افزایش ناامنی در بخش انرژی، برای هند و چین بهتر این است که با یکدیگر همکاری کنند تا

رقابت، زیرا دوران دسترسی آسان به نفت گذشته است."

قرارداد همکاری های دو جانبه در بخش نفت و انرژی بین هند و چین در پکن به امضای وزیر نفت هند و رییس کمیسیون اصلاحات ملی و توسعه چین رسید. این توافقنامه پس از آن به امضا رسید که شرکت نفت و گاز هند در رقابت برای به دست آوردن میادین نفت و گاز در آنگولا، نیجریه، قزاقستان و اکوادور از رقبای چینی خود شکست خورد. آیار مانی شانکار، وزیر نفت هند، در مراسم امضای این توافقنامه به خرید مشترک یک میدان نفتی سوریه توسط شرکت نفت و گاز هند و شرکت ملی نفت چین اشاره کرد و آن را الگویی برای همکاری های آتی دو کشور در بخش نفت ذکر کرد. بعد از امضای این توافقنامه، لی ژائو زینگ، وزیر خارجه چین، مسافرت خود به شماری از کشورهای آفریقایی را آغاز کرد. بر اساس اطلاعات منتشر شده، مذاکره برای خرید تعدادی از میادین نفت و گاز در قاره آفریقا، از مهم ترین اهداف این سفر بوده است.

برخی کارشناسان معتقدند همکاری چین و هند در این زمینه می تواند به سود شرکت های نفتی بین المللی باشد، چرا که در این صورت قیمت های ارایه شده در مناقصات در اثر همکاری بین این دو کشور، افزایش نخواهد یافت. بر اساس موافقتنامه امضا شده، شرکت های چینی و هندی چارچوبی را برای تبادل اطلاعات در مورد اهداف هر مناقصه تنظیم می کنند. ضمن اینکه همکاری های دیگری در بخش های بازاریابی و اکتشاف پیش بینی شده است. البته شرکت های نفتی دو کشور می توانند در کشورهای ثالث با یکدیگر به رقابت بپردازند.

از سوی دیگر و علیرغم امضای توافقات رسمی، به نظر نمی رسد شرکت های چینی مایل باشند برنامه های تجاری خود را به اطلاع رقبای هندی برسانند. این امر به خصوص با توجه به این واقعیت که چینی ها در اکثر اوقات توانسته اند رقبای هندی خود را پشت سر بگذارند، از نمود بیشتری برخوردار است. یک تحلیل گر بازارهای انرژی در این زمینه می گوید: "دولت ها ممکن است کاغذهایی را امضا کنند، اما معمولاً این توافقات کاغذی به نتایج چندانی منجر نمی شود."

قیمت نفت ایران

متوسط هر بشکه نفت خام صادراتی ایران در اواسط آبان ماه معادل ۵۴/۶۰ دلار بوده است.

اعلام سطح ذخیره سازی های جهانی نفت خام توسط آژانس بین المللی انرژی و اقدام به فروش معامله گران برای قطعی کردن سود خود، موجب کاهش قیمت های نفت در روز دهم نوامبر مصادف با ۱۳ آبان سال جاری گردید. به گزارش آژانس بین المللی انرژی، سطح ذخیره سازی های جهانی نفت خام با ۱۷۵ میلیون بشکه در روز در سه ماهه سوم سال جاری میلادی، به بالاترین حد خود از سال ۱۹۹۱ بدین سو رسیده است، هر چند تولید نفت آپک در همین مدت ۵۰۰ هزار بشکه در روز کاهش یافته است. به گزارش آژانس بین المللی انرژی، افزایش ۹۰ هزار بشکه ای تولید نفت کشورهای غیر آپک در سه ماهه سوم سال جاری، میزان تولید روزانه این کشورها را به ۹۰۰ هزار بشکه در روز رسانده است. این در حالی است که پیش بینی آژانس حاکی از آن است که تقاضای جهانی نفت برای سه ماهه چهارم سال جاری در مقایسه با سه ماهه نخست امسال با افزایش همراه خواهد بود. در این میان، در روز ۱۹ آبان سال جاری، قیمت نفت خام وست تگزاس اینتر میدیت در بازار نیویورک با ۱/۵۷ دلار کاهش به بشکه ای ۵۹/۵۹ دلار بالغ شد. قیمت نفت خام تحویلی برنت دریای شمال نیز با ۱/۶۱ دلار کاهش به ۵۹/۷۱ دلار در هر بشکه رسید. در همین روز، متوسط قیمت هر بشکه نفت سبک ایران معادل ۵۶/۳۰ دلار و هر بشکه نفت سنگین ۵۳/۰۷ دلار بوده است. در همین مدت، هر بشکه نفت خام صادراتی کشورمان نیز با نرخ ۵۴/۶۰ دلار معامله شده است.

قیمت نفت خام ایران در مناطق مختلف*

۱۳۸۵/۸/۱۹

منطقه	نفت سبک	نفت سنگین
آسیا	۵۷/۳۷	۵۴/۲۲
شمال غربی اروپا	۵۳/۸۲	۵۲/۳۳
مدیترانه	۵۲/۹۵	۵۷/۴۰
آفریقای جنوبی	۵۴/۹۰	۵۲/۴۵
میانیگن وزنی	۵۶/۳۰	۵۳/۰۷

* فوب خلیج فارس، دلار برای هر بشکه.

استخراج: واحد اطلاعات و اخبار «اقتصاد ایران» از امور بین الملل شرکت ملی نفت ایران.